

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Naročniki: Zedinjene države (izven Chicago) \$6.00 na leto, \$3.00 za pol leta; Chicago in Cipro \$7.50 na leto, \$3.75 za pol leta, in za inostranstvo \$9.00.

Naslov na vas, kar ima stik s kotom:

"PROSVETA"

2627-28 So. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year; Chicago \$7.50, and foreign countries \$9.00 per year.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Datum v objavi n. pr. (June 30-1928) poleg vsakega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem dnem potekla naročnina. Posvetilo je pravečano, da se vam ne vrne! Hit.

POLOŽAJ V PREMGOVNIŠKI INDUSTRIJI.

Premogovniški podjetniki imajo zdaj prvo besedo, odkar je prišel glas, da je smernični odbor dovolil, da lahko dvanaesti distrikt, to je illinojski rudarji, sklene zase pogodbo s premogovniškimi podjetniki ne glede na jacksonvillsko pogodbo.

Da je do tega prišlo, je več vzrokov. Glavni vzrok so stare ameriške tradicije v ameriškem delavskem strokovnem gibanju.

Od nekdanje navade v amer. delavskih strokovnih organizacijah, da je oni slab voditelj, ki ne postavi v novo pogodbo, kadar stara pogodba poteče, zahteve za povišanje meze. Odbornik delavske strokovne organizacije se je od nekdanje smatral za slabega voditelja, ali oni, ki bo svetoval članom svoje organizacije, da naj zložijo svojo mezde ali popuste nekaj od katere druge pridobitve. Kandidatje, ki kandidirajo v glavni odbor ali druge lokalne odbore svoje organizacije, ne kandidirajo zaradi tega, da se sami kaj nauče, vodijo organizacije stopnjema od zmage do zmage, kadar je prilika ugodna za zmago, ampak zato, da so izvoljeni v odbor. Njim še na misel ne pride v sanjah, da bi obdržali predavanja na lokalnih organizacijah, o gospodarskem sistemu, ki je uveden sedaj v človeški družbi in o novem gospodarskem sistemu, ki ga priporočajo socialisti, o bojni taktiki za izboljšanje življenjskih razmer v mejah sedanje človeške družbe, o raznih znatstvenih vprašanjih, ki posegajo v človeško življenje. Odborniki strokovno organiziranega delavstva so se zavedali in še danes se zavedajo, ako bodo izvoljeni v odbore, da se njih zaslužek poviša. Povišanje zaslužka je njih glavna zadača, kadar kandidirajo v odbore svoje unije. To je vzrok, da je njih taktika vedno enaka. Taka je bila pred dvema generacijama in taka je še danes. Taka bo ostala, dokler ne pride preporod v delavsko strokovno gibanje. Tega mnenja so danes tudi že mnogi voditelji strokovno organiziranega delavstva, ampak z njim prihajajo v javnost le po ovinkih. Boje se, ako bodo povedali odprto, kar mislijo in o čemur so prepričani, da ne bodo več izvoljeni, pa naj bodo delavni v takozvanem čistem delavskem strokovnem gibanju (pure and simple trade unionism) ali pa takozvanem radikalnem delavskem gibanju. Oboji delajo eniniste napake, nihče izmed teh voditeljev ne skuša razširiti duševnega obzorja svojih tovarišev—delavcev. Kakšna razlika med delavskimi strokovnimi organizacijami! V Evropi obdržujejo delavska strokovna društva diskuzijske večere o življenjskih vprašanjih, prireajo shode, na katerih predavajo univerzitetni in srednješolski profesorji o najrazličnejših znatstvenih, političnih in gospodarskih vprašanjih. V Ameriki ni nič od tega. Delavec, ki hoče razširiti in spopolniti svoje znanje, ališ od svojih voditeljev vedno eno in isto lajno. Strokovne organizacije v Evropi vzdržujejo precej bogate knjižnice, v katerih so izbrane knjige, da lahko organiziran delavec seže po njih, jih čita in o tem, kar je čital, razpravlja na prihodnjem diskuzijskem večeru v društvenem lokalu svoje organizacije. Nič tega ni v Ameriki. Seje so šablonske. Dnevni red je določen kar v pravilih, kar toliko pove, da se skoraj ne sme razpravljati o drugem, kot je določeno v pravilih. Zadnja točka dnevnega reda je navadno "Razno." Tedaj je članstvo delavskega strokovnega društva tako duševno utrjeno, kadar pride ta točka na dnevni red, da želi, da se seja hitro zaključi in člani gredo domov ali po razvedrilo, ker so utrjeni od šablonskega dnevnega reda.

Ta stara tradicija je precej zakrivila, da rudarji niso poznali položaja, v katerem se je nahajala industrija na polju mehkega premoga. Ta tradicija v ameriških strokovnih delavskih organizacijah je precej pripomogla, da voditelji rudarjev niso imeli poguma svetovati članom, da naj sprejmejo znižanje meze, da se ohrani organizacija, ob ugodni priliki pa preidejo zopet v ofenzivo, da tako pridobijo, kar so izgubili pri sklepanju zadnje mezdne pogodbe, ko so bile razmere v industriji proti njim.

Delavci si naj zapomnijo to resnico: V kapitalističnem svetu postojita le dva razreda: vladajoči ali lastujoči razred in delavski. Interesi teh dveh razredov so si

nasprotni, kot sta si ogenj in voda. Lastujoči razred si lahko najame učene ljudi, da se bojujejo za njegove interese, delavci jih ne morejo. Delavci morajo sami spoprijeti svojo izobrazbo, da lahko uspešno vodijo boj za svojo osvoboditev iz mezdne sužnosti in izboljšanje življenjskega položaja. Kadar bodo delavci prišli do tega spoznanja, bodo doživeli v bojih z lastujočim razredom več zmag kot porazov.

Ali je tovariški zakon moralen

Piše Bertrand Russell.

Takoj v pričetku tega spisa se želim zahvaliti sodniku Ben B. Lindseyju, katerega pogum in človečnost nikakor ne morem dovolj občudovati. Znano je dejstvo, da je ta mož porabil svoj poklic in moč brezprimernemu namenu, da povsredi človeško zadovoljnost. Radi tega ga je, kar ni nenaravno, skupina sadištev starih strank odstavila iz službe. Toda, kar je Denver izgubil, je svet pridobil. Ako pravilno razumem njegovo zagovarjanje "tovariškega zakona", je njegov namen, v najvišjem in najboljšem pomenu, konservativen in ne subverziven (kvaren ali preobraten).

Tovariški zakon ima dva pogleda: legalnega in socialnega. Legalni pogled je trojen. Prvi priznava poročni zakon, ki nima namena voditi k potomstvu, in v takem tovariškem zakonu naj bi se dalo prizadeti dvojici vse informacije o porodni kontroli. Drugi: tako dolgo, dokler ostane ta zakon brez otrok, naj bi se dovolilo razporek v medsebojnem sporazumu. Tretji: žena, v splošnem, naj bi ne imela pravice zahtevati alimonije, ako se zakon razpusti. Toda, kakor hitro ima dvojica otroka ali otroke, tedaj postane tovariški zakon, ipso facto, navaden zakon. Socialni pogled "tovariškega zakona" je samo stvar navade in javnega mnenja. Sedaj, kadar se mož poroči, pričakuje, da bo vzdrževal svojo ženo, kar seveda največkrat tudi ona sama pričakuje od njega. Če so otroci v zakonu ali ne, od njiju se pričakuje, da se bosta pravilno obnašala, iz gospodarskega stališča, kakor da bi imela otroke. Se več, od njiju se pričakuje, ako ni resnih vzrokov, da živita skupaj neprenehoma, tako da je nemogoče ženi opravljati kakšno delo v drugem kraju od tistega, kjer živi njen mož. V tovariškem zakonu bota ta konvencionalna pričakovanja prenehala obstajati. Mož in žena bosta lahko skupaj toliko kolikor bosta pač ona dva hotela, toda nič več. Ker ne bosta pričakovala otrok, tedaj ni nobenega vzroka, zakaj bi si žena ne zaslužila svoj kruh, je pa dovolj vzrokov, zakaj bi si ga morala. Nikakega umešavanja ne bo med njima radi njunega dela, nikakršnih preglavic in neprilik, ki so danes tako navadne, da naredijo zakonsko življenje mlade dvojice, polne življenja, nezno; pa tudi ne bo bedaste pretveze, češ, da mož je čuvaj žene, da je ona od njega odvisna.

Kakšne koristi lahko pričakujemo od legalnega in socialnega priznanja takšne ženične institucije? Korenina dejstva je v tem, da le nekaj moških zmere navadni običaj ženične, ko so še zelo mladi. Izven mezdnih delavcev večina moških čaka skoro do tridesetega leta, predno podvzamejo finančne odgovornosti, ki so involvirane z ženitvijo. Toda njih spolni instinkt ne čaka. V starih časih so možki dobili izhod pri prostitutkah. Ker se je to lahko zakrilo, ni nikdar delalo velikih preglavic moralistom. Dandanes, mladi možki, v veliki večini, nič več ne čutijo vez, da bi se vzdržali predporočnega spolnega občečvanja, z rezultatom, da neporočeni možki imajo lahko dostojne rezultate z ženskami, s katerimi imajo mentalno veliko skupnega — oboje, ki ne bazirajo na običajni obvezni gotovini v denarju, temveč bazirajo na medsebojni privlačnosti. In ravno to je, kar boli naše moraliste. Kar se mene tiče, mislim, je ta način brezmerno bolj kot prostitucija. Vsekakor, kakor ta način obstoji danes, ima še resne hibe in pomanjkljivosti — pomanjkljivosti v glavnem radi vpliva moralnosti na postavbo in običaje.

Velika napaka in slabost sedanega sistema sta, da spolni odnosi mladih ljudi morajo biti skrivni in zakoniti. To dejstvo pa ima nagib narediti spolne akte mladih ljudi lahkomišelnje, objestne in nepravilno razburjačo, kajti navidezno stalne odnose z enoinisto osebo je težje zakriti, kot pa celo vrsto slučajnih in več ali manj slučajno posrečenih afer. Pa tudi že samo dejstvo zakrivanja, zvežano z bojaznijo nosečnosti, vpliva zelo slabo moralno in živčno na prizadete. Mladi ljudje v skupnih kolegijih za fante in dekleta često zaidejo v tem pogledu predaleč in potratijo vse preveč časa in misljenja o spolu, kar je v veliko škodo njihovega šolanskega delu. To je prav tako, kot če bi dobili hrano samo potom lova. V stari časih, ko je bilo res tako, je lov za hrano vzel skoro ves čas moške energije.

(Konec, prihodnjič.)

Sovjetski teater v Moskvi

Piše J. W. Krutch.

Znano je, da Lunačarski, sicer visoko naobražen mož, ko je do bil napadeno poročilo, da so boljševiki streljali na Kremelj, pričel plakati! Tem manj pa je pripravljen uničiti, kar je stara družba ustvarila, ko tudi ni, da bi dal masam v roke karkoli bi se dalo oteti iz tega.

Seveda, tujcu ni skopo vredno drzniti se, da bi razrazil svoje mnenje o morebitnem izidu kakšnega konflikta, ki je tako fundamentalnega značaja, kot je ta, četudi se prav lahko reče, da so ideje Lunačarskega zdaleka mnogo bolj razumljiveše tujcu, ker se mu morajo tudi zdeti pametnejše, četudi manj enostavno logične, kot pa one njegovih oponentov. Toda, kakor vse, kar se tiče sodobne ruske umetnosti, ima tudi to vprašanje značaj, ki ni čisto vprašanje značaja, ki ni čisto vprašanje značaja. Ta konflikt je vsekakor del mnogo večjega konflikta v tem vprašanju, na katerem bo dovela vsa bodočnost komunističnega eksperimenta. Ako je komunizem bistveno samo nova oblika politične in ekonomske organizacije, ako je logično nadaljevanje razvoja iz absolutne monarhije skozi ustavno vlado in demokracijo — tedaj je njega nalog: vladati skupino človeštva, ki se samo na sebi radikalno ne razlikuje od človeštva, ki ga poznamo mi, in tedaj je Lunačarski v pravem. Toda, če pomeni prihajajoči komunizem rekonstrukcijo ne samo socialne uredbe, marveč tudi človeške ravni same, — tedaj mi kot ne poznavajoč, je prihodnosti, gotovo ne moremo proročati ničesar.

Preoblica dramskega impulsa v Moskvi je zadobila izraza ne samo v igranju in v igralskih spisih, temveč tudi v različnih eksperimentih odskih kulis, ki so vzbudile pozornost v gotovi meri tudi v New Yorku in drugod. Ti različni eksperimenti pa so tako lahki v opazovanju, fotografiranju in imitaciji cellega dramskega gibanja, da se opazovalec kaj lahko zmoti in sprejme le neznatne spremembe ruskega ekscentričnega odra. Toda, v resnici, te oblike imajo prav malo pomena, razen kadar se jih vzame v zvezi s celotnim kompleksom, katerega so le del. Poleg tega pa se prav lahko zgodi, da bi ti različni eksperimenti dali človeku napačen vtis na celoto, kadar bi videl, da jih predvajajo na diletantski način v New Yorku, kar ni nič nenačnega.

V tem oddelku gledališke delavnosti se mora predvsem vzeti v poštev prva navadna futuristična ekstravaganca, kakor se mora vzeti v poštev v vseh drugih oddelkih gledališkega gibanja. Revolucija je dobila v teatralnih metodah svoj najvažnejši vzrok v poskusu izvesti načini, po katerem bodo tovarniški

delavci lahko predvajali svoje lastne igr v tovarnah. Tako vidimo, da se celo mehanizem najtiptičnejšega novega teatra v Moskvi je zrastle iz razmer, ki so dale te teatre. Od revolucije sem je skoro vsak teater eksperimentalen z nenavadnimi načini. Čim bolj so konservativne tradicije teatra, tem bolj popolno so obdržali splošno metodo starega odra, medtem ko so prilagodili nove načine tako, da ni potreba uničiti stare teatrske oblike. Tako, naprimer vidimo, da je ozadje drame "Polom" uposililo različne načine. Vseskozi prevladujejo revolucionarne metode. V sovjetskem teatru v Moskvi pa najdemo razumevanje in lep red v vseh ozirih. To pa je težko zajeti iz daljave, pač pa lahko človek takoj vidi, ko hitro prične proučevati dojme od blizu. To da človeku tudi povsem drugačno sliko kakor pa jo dobi, če vidi imitiranje moskovskega sovjetskega gledališka kjerkoli druge izven Rusije.

Nikakor si ne želim tajiti dejstva, da še celo v Moskvi ima teatrski svet svoje lunatične izrodke, kar je, k neareči, tudi dejstvo, da vprav te lunatične izrodke poskušajo imitirati v tujezemstvu, kar je prilično lahko najpogostejše storjeno kjerkoli. Jaz nisem opazil v Moskvi ničesar, kar bi bilo tako ubupljivo ruskega, kot sem naprimer to videl v Berlinu. V Berlinu namreč prikazujejo največjo divjost ruskega eksperimenta v teatru. Vsako stvar pa v Berlinu samo ponarejajo; ne samo to, pač prikazujejo ruske novitete še celo v grotesknejši luči in ekstremih; medtem ko ne najde človek v berlinskih teatrh, ki skušajo oponašati ruski teater, nič tistega, kar naredi ruski revolucionaren teater zanimiv.

Ruski sodobni teater v prvi vrsti predstavlja korenino socialnega in intelektualnega življenja — svojega lastnega ljudstva. Sovjetski teater v Moskvi uporablja jezik ljudstva, v katerem ga razume. Zato pa je rusko ljudstvo vzbujalo sovjetski teater, ker mu je dostopno tudi mentalno, ne samo gospodarsko. Moskovski sovjetski teater se bavi direktno z življenjem svojega ljudstva. Resnici na ljubo pa moram priznati, da se še vedno najbolj zanimajo za teater le intelektualni ljudje, vsaj v večini, in pa, kar je slabše, iskanci senzacij.

Ako bi se dogodilo, recimo, da bi se preselil moskovski revolucionarni teater v New York v celoti — ali pa v katerokoli evropsko glavno mesto — bi ta teater takoj prenehal biti to, kar je doma. To pa radi enostavnega umešavanja, da bi prenehalo s tem transferiranjem rusko gledališče živeti v intimnih razmerah in o kolščinah življenja, v katerem živi sedaj, in katero daje ruskemu sodobnemu teatru njegove bistvene karakteristike. Ako bi to gledališče bilo postavljeno v ozračje brez njemu lastnega socialnega življenja, bi morda še obstajalo samo "radi umetnosti", ali na kratko: ne bilo več to, kar je bilo namenjeno da bo.

(Dolje, prihodnjič.)

NOVE KNJIGE.

"Ameriška Slovenka." Izdala in založila Književna matica Slovenske Zenske Zveze, 1845 W. 22nd St., Chicago, Ill. Uredila Fannie Jazbec. Prva knjiga. Cena 50c.

Mehko vezapa knjiga, broječa okrog 150 strani, vsebuje zbirko člankov, ertic, pesmi (Ivan Zorman in Ivan Zupan), oficijelnih podatkov (računi) in raznega drobiža v slovenskem in deloma angleškem jeziku; dalje fotografске posnetke uradnic in skupin članic ter kopico oglasov. Knjiga služi reklamni in propagandji za omenjeno žensko organizacijo, ki je bila ustanovljena pred približno par leti pod vplivom duhovščine. Knjiga se imenuje "Ameriška Slovenka", torej bi človek pričakoval, da so v njej zastopane same ženske; namesto tega pa vidimo večino moških imen, avtorjev gradiva, kot Rev. Kazimir Zakrajšek, Rev. J. M. Trunk, Rev. N. N. Anton Grdina, Brač Nardžič, Albin Jazbec, Ivan Zorman, Ivan Zupan itd. Ali je to reprezentacija ameriške (katoliške) Slovenke?

Ivan Molek:

OPAZOVANJA

Naj jih vrag odnese!

Zanimivo je opazovati, kako odhajajo stare tradicije druga za drugo k vragu ali kamorkoliže. Smo pač v prehodni dobi, ko nove, industrijske razmere grozno trebijo z železnimi grabljami.

Starini se sicer grabijo za glavo in stokajo: Kaj bo, kaj bo, vse bo vrag vzel! — Pa ne bo nič hudega. Vrag naj le vzame, kar je njegovega in potem pride generacija, ki vzame še vraga — in vse bo all right. Ljudje ne bodo nikdar perfektni, to je res (perfektni bodo šele na sodnji dan), ampak bolji bodo. Dokler imam vero v boljšega človeka, sem v tej veri srečen.

Celo Hoover in Smith se morata pokoravati novemu času. Hoover je izjavil, da v letošnji volilni kampanji ne bo poljuboval otrok in Smith je odklonil sugestijo reporterjev, da bi se dal fotografirati v zidarski obleki pri polaganju opeke. Smith naj zida le fraze, to zadostuje in Hoover naj poljubuje svojo staro, kar tudi zadostuje, če mu je prav.

Javne debate v govoru in tisku o kontroli porodov, tovarniškem zakonu in absurdnosti biblije v šolah se nadaljujejo z vedno večjim pogumom.

V New Yorku imajo biro socialne higijene. Svaha te ustanove je, da zasleduje razne seksualne skandale in dogodke, razne spolne aferice in aferice in zalaga trezne ljudi ter histerične strice in tete s statističnimi podatki. Baš te dni je prišlo v javnost nekaj take statistike.

Ivan Molek:

Pet dni na vzhodu

Nekaj vtisov iz prvič obiskanih naselbin.

Tam naju nalože v avtobus in hajd proti Clevelandu. Ko je bus prhal po drugem "hribčku" navzgor, se ozrem nazaj, da si dobro zapomnim kraj, če bo treba še kdaj iskati hribčka med hribčki... Pozdravljeni bratje, ki ste ostali na hribčku! Naj se še vidimo kdaj ali ne, spomin na vas ne umre zlepa.

Avtobus — lep, svetel, ne črn kot youngtownski — je kmalu zdrknil na gladko in trdo običsko cesto in drčal proti severozapadu. Mikavna okolica. Šli smo skozi Girard in Warren. Lepi mesteci, posebnost Warren je ves gizdav v poletnem zelenju. Tam je bilo treba presteči v drugi avtobus. Vozili smo se dobre tri ure, ki pa so minule kot bi pihnil. Razgovor, komoden sedež, hladen večer, lepa cesta — vse to je bilo strnjeno v en sam užitek, kakršnih je malo... S prijateljem Keržetom se nisva videla že celih deset let, torej nisva mogla pasti puranov.

Okrog enajstih se pripeljemo v Cleveland. Že od daleč so živgajoče rakete v zraku naznanile kje smo. Kmalu je sledilo prasketanje. Prejšnji večer sem bežal iz Chicago, da uidem norosti četrtega julija; naredil sem precejšen polkrog in prišel nazaj v velemestu z isto norostjo! Some relief! A bilo je upanje. Vročine je bilo manj kot v Chicagu in noč je še ubila večji hrup. Stopivši iz avtobusa sva naskočila cestno karo, ki je bila neznanako dolga. To je bila prva novost, ki sem jo opazil v slavnem Clevelandu. Sežem v žep, ali Kerže me posvari, naj prepustim to stvar njemu, češ da še ne poznam clevelandskih kar in najbrž ne vem, kako se pri njih plačuje — pa bi takoj spoznali v meni tujca. A tako! Hvala. Ti presneta clevelandska reči!

Prijatelj Kerže mi je seveda rekel, da moram iti z njim in basta. Sprejel sem drage volje, kajti koga drugega naj pa iščem sredi noči? In če sem vedel že v naprej, da bom popolnoma zadovoljen, bi bil vsak pomislek odveč. Prej kot v eni uri sem se prepiral, da se nisem motil. Okolico, v kateri mi je bilo poklonjeno moje stanovanje v Clevelandu, sem valjubil takoj prvi

hip. Kratka ulica ima hiše samo na eni strani, na drugi pa tvori rob parka, ki se vleče dolgi, vijugasti globeli, katera je ohranila sem pa tja še kak divjeromantičen "spot". Kerže mi je zaupal — in jaz zdaj zapam javnosti brez njegovega dovoljenja! — da se boji, da najbrž ne bo več dolgo tam. Mogočna roka katoliške hierarhije v Clevelandu je posegla v to romantično uličico in grabi hiše in stavbišča ter jih tlači v svojo malho. Škof je tam postavil semenišče z vrtovi in zdaj namerava pokupiti še vse ostale hiše ob parku na Dallas cesti, jih podreti in razestigniti lemenat vse do konca. Tako uničuje "mrtva roka" živo življenje! Sel sem mimo velikega poslopja, ki grozi z ekspanzijo. Ob cesti ima visoko žično ograjo kakor — zverinjak.

Drugi dan zgodaj pokonci, da ne bo niti ena ura zamujena. Kljub temu je bilo dosti zamujenih... Kako naj bo drugače, ako si "zarobljenik" — kakor pravijo brača Srbi — mnogih prijateljev in znancev, ki te vodijo k drugim mnogim prijateljem in znancem in vsi so tako prijazni in postrežljivi? To je bilo krivo, da nisem mogel obiskati nekaterih znancev, kar mi je zelo žal. Prijatelj Kerže me je najprej peljal v Narodni muzej, kjer me je oddal prijatelju Medvedsku. Bil sem v dobrih rokah in prepričan, da ne bom hodil po "zlih potih".

Ogledajmo se torej po Clevelandu, ki ga zdaj prvič vidim. Odkar sem v "novi domovini" — in tega je že preko četrto leto — sem veliko slišal in čital o tem mestu — naravno, da tega, ker je tu največja slovenska naselbina v Ameriki "Slovenska metropola, slovenska Ljubljana"! To je tista značilnost. V ostalem je Cleveland, čim ga malo prevozi križem — kos Chicago. Isto dolgočasna ravnina in jezero. Enake ulice in poslopja! Enak vrvež, enak business! Tovarne, znojni obrabi, prašina! V tem se menda vsa ameriška industrijska mesta zmodelirana po enem kopitu. Bil sem večkrat v Milwaukeeju — in bil sem doma.

(Dolje, prihodnjič.)

Vesti iz Jugoslavije

SLOVENIJA MANIFESTIRA ZADRUŽNO MISEL.

20 letnica Konzumnega društva za Slovenijo.

(Iz. rino.)

Ljubljana, 8. julija 1928.

Par desetletij je od tega, odkar so slovenski zadrugi pionirji pričeli graditi zadrugo bazo slovenskega narodnega gospodarstva. Dve smeri je imelo to gibanje. Ena konservativna struja slovenskih klerikalcev je z najrazličnejšimi metodami celo z verskim terorjem in političnim nasiljem ustvarila mogočno klerikalno zadrugo gibanje v Sloveniji. Druga smer, to je struja mladih socialističnih pionirjev, pa je pričela orati na socialističnem zadrugarskem polju.

Par desetletij je kratka doba, toda delo, ki ga je ustvarilo in ki ga še ustvarja zadrugo gibanje, predvsem socialistično zadrugo gibanje, pa je naravnost veliko in ogromno.

V teh dnevih je zadruga Slovenija proslavila mednarodni zadrugi dan. Slovenski socialistični zadrugarji so v enem samem, velikem in ogromnem afektu manifestirali s to milijoni zadrugarji sveta za zadrugo misel. Istočasno pa so slovenski zadrugarji proslavili tudi 20 letnico obstoja največje delavske konzumne zadruge v Jugoslaviji — Konzumnega društva za Slovenijo.

Zadrugo gibanje ustvarja socialistično gospodarsko bazo za bodoči socialistični družabni red. Ne bo socialistične države, ako ne bo socialistične zadruge, kajti proletarijat mora predvsem izrebiti sedanji kapitalistični izkoriščevalni sistem in ustvariti novo gospodarsko bazo: in ta baza je socialistično zadrugarstvo.

Letošnjo proslavo zadrugnega dne v Sloveniji je organizirala zadruga liga, kateri predseduje Anton Kristan, znani pionir socialističnega zadrugarstva na Slovenskem. Slavnostna seja se je vršila v Delavskem domu na Glinah, kjer se je zbrala vsa elita socialističnega zadrugarstva. Zborovanje je otvoril zadrugar France Svetek, tajnik Konzumnega društva za Slovenijo, na kar je sodrug Anton Kristan v lepem predavanju razložil navzočim pomen zadrugnega gibanja za delavski razred. S točnimi statističnimi številkami je dokazal, da zadrugo gibanje je socialistično tendenco povsod napreduje, kajti delavstvo in uradništvo prihaja do spoznanja, da brez gospodarskih organizacij proletarijat ne more ustvariti boljše socialistične družbe. Politično gibanje delavskega razreda pač more imeti velikih uspehov, toda ti uspehi ne morejo biti trajni, ako ni proletarijat tudi gospodarsko organiziran, ako proletarijat nima svojih gospodarskih organizacij, s katerimi bi se postavil proti meščanstvu. Dalje je sodrug Kristan govoril o perspektivah zadrugnega gibanja na Slovenskem. Pokazal je na uspehe, ki jih je socialistično zadrugarstvo na Slovenskem že doživelo in pri tej priliki je povdarjal, da mora slovensko delavstvo še v bodoče v zadrugnem pokretu aktivno sodelovati in uspehi ne bodo zaostali. Njegovemu govoru so navzoči zadrugarji pridno sledili in odobraval. V imenu višjih zadrugarjev je nato mala deklica izročila s. Ant. Kristanu prekrasen sopek rož v priznanje njegovega zadrugarskega dela. — Za njim je govoril socialistični pisatelj Ivan Vuk. Govoril je v imenu delavskih izobraževalnih organizacij in izjavil, da se bodo delavske kulturne organizacije vedno borile z zadrugnimi organizacijami proti ignoranci ljudstva in proti sedanjemu izkoriščevalskemu sistemu. V imenu strokovnih organizacij Slovenije je govoril France Jernejčič. Za njim pa so govorili še razni drugi zastopniki delavskih organizacij.

Vsi ti govori, in predvsem govor sodruga Kristana, so izvedeni v velikem navdušenju za socializem. Proslavo zadrugnega dne in 20 letnice obstoja Konzumnega društva za Slovenijo pa je bila mogočna manifestacija slovenskega zadrugarstva, kakršne v Sloveniji do sedaj še nismo bili navajeni. Socialistični zadrugarji pionirji so ob tej priliki izjavili, da bodo šli še z večjo energijo v zadrugo gibanje, tako da bodo povsem razmatali kapitalistični gospodarski sistem Slovenije in ustvarili socialistično Slovenijo, kjer bo gospodar delavec in kmet in kjer bo vihrala rdeča zastava svobode in socializma.

Prečani za borbo Kmetstvo - demokratske koalicije. Zadnja vladna kriza je zainteresirala domala vse kroge in vse prebivalstvo v Jugoslaviji, kajti vsakdo je pričakoval in instinktivno čutil, da nekaj po krvavih dogodkih in Narodni skupščini mora priti. Najprej se je dozdevalo, da se bodo srbski hegemonisti udali pod težkim zločinom, ki ga je zagrešil narodni poslanec Puniša Račić, toda, ker se je iz prvotno mučne situacije napravil cel komplot v obeh taborih, to je z ene strani od velesrbskih hegemonistov in od prečanskih elementov na drugi strani, je položaj postal skoro isti, kakor je bil pred 20. junijem 1928. Izpremenil se je toliko, da so se politične strani in sovrtaši bili bolj razpali. Radi velesrbskih činov prot prečanskemu prebivalstvu, se je ustalila nekako le Kmetstvo - demokratska koalicija, ki je potegnila s seboj razen slovenskih klerikalcev, vso prečansko javnost. Vseled nestalne hrvatske politike pa, ki jo vodi Stjepan Radić, bo bržkone borba Kmetstvo - demokratske koalicije ostala brezuspešna, kajti Radić je že imel priliko, da bi pokazal, kaj da zna. Sicer pa, dokler ne bo v Jugoslaviji dozorel socialističen demagogija ljudskih prerokov a pokret, bo še vedno triumfirala le Radić, Pribežević, Korošec in Vukičević in položaj v bistvu namreč, bo moral ostati slej ko prej popolnoma isti.

Pri županiških volitvah v Kočevju je bil izvoljen za župana Ivan Lončar, starešina finančne kontrole v pokouju, za podžupana Alojzij Kresce, trgovce; za občinske svetovalce pa: Jos. Kropf, sprevednik v p., Mahovnik; Josip Uhan, paznik; Josip Pavliček, tiskarnar; Robert Ganeslmayer, zasebnik in Gustav Verderber, gostilničar. Pričujoči odbor je bil izvoljen z glasovi klerikalcev, Kočevjarjev in obrtnikov (16 glasov).

Hčerka ubila lastnega očeta. V selu Vojka pri Stari Pazovi je nedavno seljaka Savo Milinkoviča ubila lastna hči s pomočjo svojega ljubimca ter mrtvo truplo zakopala v gnoj. Hotela se je na ta način polastiti očetovega posestva. Hčerka je ljudem pripovedovala, da je oče neznanom izgini. Pozneje pa se ji je zbudila vest in priznala je zločin svoji sestri, naka je bila aretirana in izročena sodišču.

Smrtna kosa. V celjski javni bolnici sta dne 11. t. m. umrli Jernej Drev, 19letni hlapec iz Šmartna ob Paki in Franc Altenberger, tudi iz Šmartna ob Paki, v 64 letu starosti.

Zagorel samomor v Vinkovcih. Imovna občina v Brodu na Savi je nedavno razobesila črno zastavo. Takoj se je razširila po mestu vest, da je upravitelj občinskih šum v Sladini Sejd Teferović izvršil samomor. V zvezi s to vestjo poročajo, da je v zadnjih dneh izvršil v Sladini revizijski delegat ministrstva šum in rudnikov. Ob treh popoldne je delegat ministrstva odpotoval, ob devetih zvečer pa je Teferović izvršil samomor.

Samomor. Dne 11. t. m., dopoldne se je obesil v podstrešju Gubčeve ulice št. 10 v Celju 53-letni kleparski mojster Franc Korber, ki je imel svojo delavnico na kralja Petra cesti. Ko so ga našli, je bil že mrtov. Pol ure poprej so ga videli še na cesti. Vzrok samomora ni znan.

NAROČITE SI KNJIGO "AMERIŠKI SLOVENCI"

Siromaštvo Indijancev

Takozvano "indijansko vprašanje" ostane še vedno eno izmed poglavitnih narodnih problemov Združenih držav. Tekom nekaterih stoletij so se Indijanci korakoma borili proti belokožcu, ki je prišel osvojevati si njihov kontinent. Poraženi in zaporedno pehani nazaj izpred prodirajočega belokožca so ostanki nekdanjega indijanskega plemena. Niso bili siloma naseljeni v posebne njim odkazane predele, takozvane "indijanske rezervacije".

Od tedaj je starodavna ameriška borba z rdečkasto stopila v novo fazo: postala je borba v pomoč Indijancem, borba proti popolnemu izginjenju indijanskega plemena iz kontinenta, ki je bil nekdanj njegov. Odstranjeni iz svojega prejšnjega torišča in lovišča, nezmožni prilagoditi se nadvladujoči civilizaciji belokožcev, so Indijanci izkazali zmanjšano življenjsko silo in njihova mortaliteta je postala strašno visoka.

Ceni se, da je l. 1492 živel v ozemlju današnjih kontinentalnih Združenih držav od 846.000 do 1 milijon Indijancev. Nizja cenitev je ona velike ameriške znanstvene ustanove, Smithsonian Institution v Washingtonu, ki je izvršila globoke študije o ameriških Indijancih. Vojne in bolezni so skrčile to število na 313.712 v letu 1870. Indijansko prebivalstvo Združenih držav je bilo l. 1900: 270.544 in l. 1910: 304.950. Za l. 1920 imamo dve števili: 244.544 po podatkih ljudskega štetja in 333.703 po federalnem uradu za indijanske zadeve, ki je legalni varuh ameriških Indijancev. Po tem samem uradu je l. 1927 bilo 354.940 Indijancev v Združenih državah, ali le 186.000 izmed teh je bilo čistokrvnih rdečkastočev; ostali so bili mešanici.

Izmed poodnih držav je l. 1924 imela država Oklahoma 119.216 Indijancev, Arizona 46.235, South Dakota 23.107, New Mexico 21.869, California 18.893. Ostali Indijanci so bili raztreseni širom vseh Združenih držav. Indijanski plemen (tribes) v Združenih državah je 193, ki govorijo 58 jezikov. Reservacij je 200, oddaljenih med seboj in raztresenih širom vse dežele. Vsi ameriški Indijanci so vsled nedavne zakonske določbe postali državljani Združenih držav.

Kaj je študija o Indijancih razodela? Tekom minulega leta je bila na povabilo tajnika notranjih zadev, Hubert Worka, izvedena raziskava o indijanskih problemih. Študija je bila financirana iz privatnih skladov, zlasti iz prispevka John D. Rockefellerja Jr., in izvedena od deseterice strokovnjakov, vstevši Lewis Meriam od Institute of Government Research, Henry Roe Cloud, predsednika ameriškega indijanskega zavoda, prof. Edward Everett Hale od oklahomske univerze in prof. Mary Louise Mark od univerze države Ohio.

Polno poročilo tega odbora je čez 800 strani dolgo in pokriva splošno upravo Indijancev, zdravje, izobrazbo, splošne gospodarske razmere, družinsko in občinsko življenje, žensko delo, indijanske naseljenice v mestih, pravne razmere in delovanje misijonarjev. Kakor pokazuje ta študija, je večina Indijancev siromašna in še ne prilagojena belokožni civilizaciji. Dohodek tipične indijanske družine je nizek in služba od dela skoraj ni nikakej. Indijanci ni postal delavec. V splošnem življenju od najemnin svojih zemljišč, prodaje teh zemljišč, plačil iz plemenskih zakladov in izjemoma iz živela dneva od vlade.

Gospodarska podlaga primitivne kulture Indijancev je bilo v glavnem vničena od vpliva bele civilizacije. Indijanci se ne morejo več preživljati, kakor so se v preteklosti, z lovom ribarstvom, nabiranjem divjih produktov in omejenim izkrcvanjem poljedelstva. Individu- alna lastnina zemlje očitno ne prija Indijancu in on raje bor-

no životari brez dela s tem, da oddaja v najem ali prodaja svoja zemljišča. Problem je v tem, da se Indijancem spremeni v produktivnega delavca. Na rezervacijah je on sedaj pohajal brez cilja, ki s svojim lastnim trudom prispeva le malo k vzdrževanju samega sebe in svoje družine. Indijanci pa, ki so se preselili v industrijska središča, so pokazali, da znajo biti prav dobri delavci.

Življenska sila ameriških Indijancev je tako nizka in toliko boleznih prevladuje med njimi, da položaj Indijancev postaja resno narodno vprašanje. Tuberkuloza, trakoma in boleznirane mladosti so najbolj občutljive med Indijanci in to je zlasti posledica nizkega življenskega standarda, ki ga Indijanci vzdržujejo. Indijanci so zajeti v zloben kolobar nizkih dohodkov, revnih in prenatrpanih stanovanj, pomanjkanja sanitarnih udobnosti in predvsem slabe prehrane, ki ima za posledico slabo zdravje in dostikrat telesno nezmožnost za delo.

Študija o družinskem in občinskem življenju Indijancev beleži razpadanje indijanske družine. Odstranjevanje indijanskih otrok od njihovih družin in šolanje istih v penzionatih je prispelo k tem razmeram. Misli se je, da takšni ločitev otrok od staršev odpravi staro indijansko življenje in bo "najkrajša cesta k civiliziranju", ali ta ideja se ni uresničila, kajti nesar se ni storilo, kar bi nadomestilo pravadno občinsko življenje Indijancev, in Indijanci je bil prepričan samemu sebi.

Starinski indijanski sistem delitve dela, po katerem ženske izvršujejo večino dela, se je pokazal kot druga močna ovira za gospodarski in socialni razvoj Indijancev.

Kaj treba storiti za Indijance?

Zavod vladnih raziskovanj, ki je vodil študijo, je napravil več priporočil za rešitev indijanskega vprašanja. Poročilo pravi: "Ker se večina Indijancev mora končno preliti v splošno prebivalstvo, bi se program moral baviti s prehodno dobo in prizadevati se za podučevanje Indijancev, kako naj se poslužujejo pri- ložnosti, ki se jim ponujajo. Naloga zveznega indijanskega urada bi morala biti v bodočnosti v prvi vrsti bolj na polju izobrazbe kot na upravnem polju. Posvečati bi moralo svojo glavno energijo socialnemu in gospodarskemu napredku Indijancev. Pripravljeni bi morali Indijance, da postanejo sposobni preiti v prevladujočo civilizacijo."

Predlaga se znanstveni oddelek indijanskega urada, ki naj mu pomaga "pisati zaključna poglavja zgodovine odnošajev med ameriško vlado in Indijanci. Poročilo dodaja, da prva poglavja te zgodovine vsebuje le malo, na kar se more ameriški narod ponahati. Izgledalo bi, kot da hoče narod poravnati storjene krivice, ako bi zaključna poglavja govorila o zvezni vladi, preskrbujoči Indijance z indijansko službo, ki bi bila vzorec za vse vlade, ki se bavijo z vprašanjem razvoja in napredka zaostalega naroda." FLJS.

Bančni rop.

Cincinnati, O., 27. jul. — Dva bandita sta včeraj vstopila v tukajšnje National banko in z revolverji ustraševala uslužbence. Pobraba sta nad \$20.000 denarja in pobegnili v avtomobilu, ki ju je čakal pred poslojpm.

Samomor delavca.

Chicago. — Louis Link, star 30 let, je bil v četrtek najden mrtov v kleti Tulley srednji šoli. Zadušil se je s plinom. Samomor je izvršil, ker je bil odslavljen iz službe, ki jo je opravljal v šoli.

Razstrelba smodnika.

Norfolk, Va. — V tukajšnjem vojaškem skladišču smodnika se je v četrtek pripetila silna eksplozija, ki je domalega uničila poslopje. Nihče ni bil ranjen, ker je skladišče bilo oddaljeno pet milj od človeških bivališč.

Letalca zgorela.

Warwick, R. I., 27. julija. — Osmond Maher in Clifton Thompson sta včeraj zgorela v plamenih, ki so nastali, ko sta z letalom treščila na zemljo.

Ivan Albreht:

Semanji dan

Lukanov Janezek se je že vso zimo veselil semnja, tistega vselega cvetnega pondeljka, ko že na vse zgodaj zjutraj roljajo kramarji in urejajo po stojnicah svoje blago. Imel je Janezek deda, starega, belolaslega deda, ki se je v mladih dneh sprehajal tam daleč nekje po nemških šolah, pa ga je pozneje le bolj milo domov, kjer je prevzel kmetijo in razne odlične posele valkega veljaka. Bil je župan, cerkveni ključar in še marsikaj nekeč, a tudi zdaj na večer svojega življenja je želel, da bi njegov najmlajši vnuk Jafcezek, ki je bil določen in izbran za šolanje, znal poleg materinske tudi kak drugo besedo. Zato ga je sam učil pisati in brati in pozdravljati in moliti po nemško. Kadar se je Janezek dobro odrezal, je padlo za nagrado kaj okroglega v njegov žep, ob posebnih slovesnih prilikah pa ne samo dinarček, ampak celo desetak, za semeni pa je imel obljubljen mladi učenjak celo stotak.

Sto! Janezku se je kar vrtele v glavi ko je mislil na to ogromno število.

"Pa bom lahko naredil z denarjem, kar bom hotel?"

"Kar boš hotel," je pritrdil ded.

Janezek je premišljeval in sanjari dan in noč, koval načrte in se veselil. O, na semanji dan, ko bo imel stotak, naj mu le spet reče Franca, njegova sestra, da jo mora vikati, to ji bo posvetil!

Še za butaro se ni nič kaj zmešnil to leto, tako težko je čakal!

V ponedeljek zjutraj je že pred svitom stal ob dedovi postelji in junaško deklariral pozdrav in voščilo v nemščini. Ded se je smehljaj, ga pohvalil, segel v vzglavje in mu res izročil obljubljeni dar.

Hej, kako jo je Janezek popihal! Nekateri sejmari so že imeli razloženo svoje blago.

"Vse po dinarju," mu je ponujala stara lektarica, ko ga je zagledala.

Janezek se še ozri ni. Po dinarju! To je za otroka! Hodil je po semnju gor in dol, ogledoval, izbral in nikar ni mogel nič izbrati. Pridružil se mu je kmalu več dekcev, ki go go gladi- ali z občudovanjem, spoštovanjem in zavistjo, ko jim je zapal skrivnost o svojem bogastvu.

Dopoldne potem je začel. Konjički in putke in račke, orglice in vse mogoče cvileče in piskajoče priprave so romale v njegove žepa. Dvakrat, trikrat je poskušil, dvakrat, trikrat zaplaskal, pa si je izbral spet kaj drugega. In če je stopil k njemu deček, bos in gologlav, ali dekletce, kuštravo in zvedavih očel, je ponudil Janezek — dobrotnik:

"Na, če hočeš! Meni ni nič za te otročarije!"

Seveda se je gnetlo prijatelj in prijateljce okrog njega. Kakor paša je bil Janezek med njimi!

Nakupil je bil že celo vrsto robe, pa še ni bil potrošil niti dveh kovačev. Tedaj se prilike k njemu majhno ženšče, komaj malo starejša od njega, ciganska deklica, črna ko vražiček, pa mu začne klicati:

"Daj mi roko, Janezek, da ti povem srečo, ki te čaka!"

Janezek je večkrat slisal, kako je bila ciganka temu ali onemu povedala srečo, dobro in hudo, nazaj in naprej, pa je bilo vse res tako, kakor je pravila. Brž se tedaj izmota iz svoje družine in oddide a ciganko, ki ga pelje k svojim ljudem. Tam je bila okrog kotla zbranih polno ciganov in cigank, starih in mladih, ki so uganjali vse mogoče burkarije. Ko je kuštrava starka zagledala prihajajočega Janezka, je zaploskala, da se je mali in mladi svet okrog nje umiril in nekam svedčano sprejel mladega gosta.

Pod kotlom je gorel ogenj. Starka je vzele v zverženo železno posodo malo žerjavice, nagnila Janezku in mladi ciganci čel ter odšla z njima v šotor. Janezek je moral sesti na eno stran, ciganka na drugo, a vmes je starka postavila posodo z

Slovenske Narodne

Podporne Jednote

Ustanovljene 8. aprila 1904

Inštop. 17. junija 1907 v dravski hišici

GLAVNI STAN: 287-48 SO. LAWDALE AVE., CHICAGO, ILLINOIS

Ispravljalni odbor:

UPRAVNI ODBOR:

Problematični Vincent Calahar, podpredsednik Andrej Vidrih, R. F. D. 2, Box 104, Johnstown, Pa.; gl. tajnik Slav Novak; tajnik izidnega odbora Lavrona Gradicki; gl. blagajnik John Vgric; stroški glavnice Jaka Savc; upravitelj glavnice Filip Gleda; vrhovni skrbnik Dr. F. J. Korn, 6233 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

GOSPODARSKI ODBOR:

Frank Semrah, predsednik, 906 E. 14th St., Cleveland, Ohio; Frank Albreht, 2124 E. Crawford Ave., Chicago, Ill.; Jacob Szepanski, 2037 E. Bridge-way Ave., Chicago, Ill.

FOROTNI ODBOR:

John Gerlich, predsednik, 414 W. Hay St., Springfield, Ill.; John Trélin, Box 25, Strabane, Pa.; Tony Shragal, R. F. D. No. 1, Johnson City, Ill.; Frank Podol, Box 61, Park Hill, Pa.; Anton Selzer, Box 104, Green, Kans.

BOLNIŠKI ODBOR:

OSREDNJE OKROŽJE: Lavrona Gradicki, 287-48 So. Lawdale Ave., Chicago, Ill.

VZHOBNOKROŽJE: Joseph Zorko, R.F.D. 2, Box 120, West Newton, Pa.; Anton Albreht, 1109 N. 79th St., Cleveland, Ohio.

SAPADNO OKROŽJE: Jacob Selzer, R. F. D. 2, Box 25, Pittsburg, Kans.; na jugovzhodu: Frank Kline, Box 923, Chisholm, Minn.; na severu: John Gleda, Box 144, Rock Springs, Wyo.

Nadporni odbor:

Frank Bala, predsednik, 2424 W. 24th St., Chicago, Ill.; Lavrona Gradicki, 287-48 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio; Albert Hrazek, 124 St. Francis St., Milwaukee, Wis.

Zbirateljski odbor:

Frank Vidmar, predsednik, 2424 Augusta St., Chicago, Ill.; John Gleda, 2430 So. Clifton Park Ave., Chicago, Ill.; Peter Goshel, 735 E. Utah, Colorado Springs, Colo.

POSREDOVATELSTVO: Slovenska narodna zbirateljska hiša deluje v glavnem uradu, so vrši talele:

VSA FIRMA, ki se zanašajo na poslo gl. predstojnika, so naslednje: Predsedništvo R. N. P. J., 287-48 So. Lawdale Ave., Chicago, Ill.

VSE KADRE BOLNIŠKE PODPORNE SE NALOŽE: Bolniški tajnik R. N. P. J., 287-48 So. Lawdale Ave., Chicago, Ill.

DENARNE POMOČI IN STVARI, ki se tičejo gl. izvršiteljskega odbora in jednote volje so naslednje: Tajništvo R. N. P. J., 287-48 So. Lawdale Ave., Chicago, Ill.

VSE KADRE V SVETU S BLAGAJNIŠKIMI POSLI na poslo gl. na naslednje: Blagajništvo R. N. P. J., 287-48 So. Lawdale Ave., Chicago, Ill.

Vse prihodnje glavnice poslovanje v gl. izvršiteljskem odboru so naj po glavnem: Frank Bala, predsednik zbirateljskega odbora, glavnica je: na vrhu.

Vsi prihodnji na gl. poslovalni odbor so naj po glavnem na naslednje: John Gerlich, 414 W. Hay St., Springfield, Ill.

Vsi dopisni in drugi posli, namena, oglaš, naročila in splošni posli, ki se v zvezi s glavnico jednote, naj so po glavnem na naslednje: "PROSVETA", 287-48 So. Lawdale Ave., Chicago, Ill.

Žerjavico ter vsula vanjo ne- kakšnega prahu, da je bil maho- ma ves šotor poln vijoličastobolega, omotičnega dima.

"Daj Zeji roko!" In Janezek je storil kakor mu je velela, in segel preko žerjavice mali v roko.

Potlej se je nekje oglasila harfa. Janezku se je zdelo, da je v nebesih. Živel je v mestu, bogat gospod. Jezdil je na lakrem konju in ljudje so se mu priklanjali in ga pozdravljali.

V diru je pomendral neokretnega starca. Brž razjaha konja, ponudi starcu šop bankovcev za odškodnino in se čudi, da starček nič ne godrnja zaradi bolečin. E, kaj se pravi, kadar je človek res gospod!

Potem se vozi v avtu. Po čudnih, neznanih in prelepih krajih dirja, a poleg njega zala krasotica, kakor princesa. Tako lepa, kakor nekdanja mlada ciganka na semnju. "Ali ni lepo?" mu šepče krasotica.

"Nebeško!" vzdihuje Janezek. Pripeljeta še do morja. Zlato in srebrno se škre valovi v soncu, parniki se mogočno zbijejo po sinji gladini, ob obrežju pa se polgravo jadnice in aviga- jo sem in tja čolnčki ko žive igračke.

"Bi šel čez morje?" ga vpraša krasotica.

"Oj," hrepeneče vzdihne Janezek, pa že sedeta v prečudno vozilo, ki nekaj časa drči po morju, potem pa se kakor ptica jame dvigati v višini in brzeti skozi višave v neznano daljo.

"Solčni kralj," mu šepče lepa spremljevalka. Janezek ve, da je on ta kralj in da se pelje v svoj kristalni grad v Deveto deželo. Tedajci pa se čarobno vozilo strese, nekje zagradi in zarohni, v hip se vse stemni in Janezek pada, pada, pada.

"Joj, v morje," se glasno prestraši in se ves moker strese. Sum glasov ga bega. Z rokami in nogami se skuša pomagati in se zbudi pred ciganskim šotorom. Brez umevanja gleda ljudi okrog sebe, ki so zdaj čisto drugi. Ded je tu, mati, starejša sestra, ki mu moči telo in prsi z vodo, pa dva orožnika, ki vklepata cigane.

"Kje je morje?" vpraša Janezek. Polagoma mu povedo, kaj se je zgodilo, kakor so ga prevzeli cigani, kako so mu pobrali denar in jo hoteli odkuriti, da jih niso še o pravem času izdali otroci, ki so se smukali okrog ciganskega taborišča in opazili,

RAD BI IZVEDEL.

kje se nahaja Frank Jeram, doma iz Zakejce na Primorju. Pred dvema letoma bil je nekje v bližini Rock Springs, Wyo. Cenjene rojake prosim, če je komu znan njegov naslov, da mi ga naznani, ali pa ga opozorite na ta oglaš, ker mu imam poročiti zelo važne stvari iz starega kraja, Peter Chufar, 1037 Rowlan Ave., N. E., Canton, Ohio.

(Adv.)

Rupert Hughes:

ČEŠNJEV OVET

I.

In župnik je zagrešil nad njima nepopravljivo zlo. Vsaj pri drugih bi bilo to nepopravljivo: Za Češnjev cvet pa zakon ni pomenil nepopravljivega zla. Mlada žena je imela od skrivnostnega Lončarja moč, da je lahko napravila križ čez preteklost in se vsak čas brez najmanjše posledice otresla zakonskega jarma.

Nekaj časa je bil zakon sren in mlada je arkala iz polne čaše ljubavno opojnost v prijetni zavesti, da ima tako izkušene in krepkega moža. Kmalu se je pa moč vrnil k svojem poklicu in prišlo je razočaranje.

Žena je spoznala, da je last moža, ki zapusti vsako jutro njeno naročje in hiti v naročje drugih žensk. Spoznala je, da ima moža, ki se za druge ženske bori, jih zalezuje in tvega svoje življenje, da reši njihovo. Imela je moža, ki je rad gledal drugimi ženskami v oči, ki je imel na platni vedno pogled umirajočega laboda in neumirajočega ljubezni za kako dražestno bitje. Zvečer se je pa vračal vse izmognen in do grla sit ljubezni ter je moral zahajati v bokarski klub, da si je utrdil mišice za drugi dan.

Čez nekaj mesecev je poslala po mater in očeta in mirno je poslala, ko sta jo karala, češ, saj sva te svarila, po nisl ubogala.

Strinjala sta se z njo, da življenje s takim možem ni mogoče. In šli so k najboljšemu odvetniku v Los Angelesu, k strokovnjaku za zakonske zadeve. Roditelji so se zgražali nad nezgodnimi komentarji in članki, v katerih so novine razbojnale v svet vse podrobnosti razpore. Mlada žena je pa čutila, da se je obnovila v nji tajna moč.

— Nobene razpore! — je dejala — izrišem si ga iz spomina, kakor da ga nisem nikoli videla. Na tihem se ločim in iztrgam mu iz glave spomin name.

Te begede je izgovorila v navzočnosti Clauda Winsora, ki je prišel s svojim odvetnikom, da uredim učno zadevo s Češnjevim cvetom, njenimi roditelji in njihovim odvetnikom Johnom Elphistonom.

Komaj je izgovorila te besede, se je pojavil na Winsorovem obrazu čuden izraz. Zopet se je zemlja zamajala in krenila v nasprotno smer, nato je pa mirno nadaljevala svoje pot.

— To ni nič hudega, — je dejal Elphiston. — V Kaliforniji smo vajeni potresnih sunkov. Nič se ne bojte.

Objel je mlado ženo, da bi ne padla, in opazil je, da je zelo

lepa. Oba sta se ozirala na Clauda Winsora, ki ju je začudeno gledal. Slednjič se je poklonil, rekoč:

— Oprostite, pomotoma sem zasel v tujo hišo.

Opetekel se je in odšel. Prvo, kar je spoznal, je bilo, da sedi na svoji verandi in drži v naročju otročiča. In navzočnosti svoje prve žene, dočim je fotograf prigravljal aparat, da fotografira srečno rodbino za novine.

Elphistone se je tiščal mlade žene in silil v njo, dokler ni posegel vmes njen oče, rekoč:

— Kdo je vam dovolil stati tu in objemati mojo hčerko, kakor da ste že zaročeni z njo?

— Zakaj pa ne? — je vprašal Elphistone.

— Ne vidim nobenih zaprek — je dejala hčerka, ko je začutila, da je njeno življenje prazno. Sicer pa — kdo bi mogel biti boljši zakonski mož nego odvetnik?

In tako so posebni letaki kmalu oznanjali, da se je hčerka gospoda Greena Helena Anna poročila s odvetnikom Johnom Elphistonom.

II.

Izkušeni ljudje pravijo, da ni na svetu večje sreče nego biti žena odvetnika. Nekaj časa se je mlada žena strinjala s tem naziranjem doslovno. Kmalu ga je pa obrnila in spoznala, da ni

zidenci. Grofica pa je sedela v krogu dam, kjer je sijala s svojo bogato toaletto, pahljama počasi in dostojanstveno s svojo pahljačo ter samo tintam naredila kako pripombo in opazko.

— Toda, moj dragi Brankov — je stopil grof k baronu — povejte mi, kaj je danes z vašimi gosti? Povsod med njimi vidim nekaj nemir in raztresenost. Ali še koga pričakujete, ali nam hočete morda pripraviti kako presenečenje?

Na baronovem obličju je zaigral nekoliko prisiljen nasmeš. — Morda oboje! Ampak izgleda, da hoče gospod Gunter igrati finega gospoda, ker pusti tako dolgo čakati nase!

Grof se je zdrnil, kakor bi bil začutil šivankin ubodljaj.

— Kdo?

— O, ta-le naš sosed iz Dobrave. Saj veste, da je tudi on povabljen.

Grof Ranek je za korak odstopil ter pogledal barona z viška nizdol. Usmev uljudnosti na njegovem obrazu se je umaknil izrazu ledene dostojanstvenosti:

— Priznati moram, da pripisujete svojim gostom dobrno mero potrpežljivosti!

— Toda, moj Bog! — je zaklical Brankov začuden, — kaj niste bili o tem obveščeni? Saj sem ga povabil samo na izrecno željo prečastitega gospoda prelata!

— Mojega brata? — je vprašal plemenitaš, z glasom nevernosti in jeze.

— Gotovo! Jaz s svoje strani, verujete mi, gotovo ne bi bil zavzel iniciative v tako delikatni stvari, toda gospod prelat je polagal toliko važnosti na izpolnitev te njegove želje — da, lahko rečem, da je bila izpolnitev te želje pogoj njegovega prihoda — da mi ni preostajalo drugega, kakor povabiti tega Gunterja.

Grof je obstal kakor pribit oseplosti, ker pa je bil Brankov v tem trenutku nagovorjen od neke druge skupine gostov, se je plemenitaš obrnil ter šel k svojemu bratu, s katerim je stopil od družbe za okenske zastore.

— Ali ti je znano, da pričakujejo nocoj tukaj onega Gunterja iz Dobrave?

— Seveda! — Prelatov odgovor je zvenel zelo odločno; videti je bilo, da je predvideval vihar, ki ima završati.

— In je-li res, kakor zatrjuje Brankov, da ga je povabil samo na tvojo izrecno željo?

— Tudi to je res!

— Hudiča, to naj kdo drugi razume; jaz ne morem! — je zaklical grof ogorčen.

Prelat je samo skomignil z rameni. — Ti veš, da imam svoje razloge, da te spoznam. Moram ga videti iz oči v oči; moram si ustvariti sodbu o njegovi osebnosti, če hočem vedeti, kaj mi je od njega pričakovati. V položaju, v kakršnem sem jaz, mi je vsako drugačno zblizanje z njim nemogoče; srečati ga morem samo na nevtralnih tleh, in ta tla so tu pri Brankovu.

— Seveda, ti podrejš kakor običajno, svojim "važnim razlogom" vse drugo, — je odvrnil grof trpko, — pri tem pa popolnoma pozabljaš, da odpiraj in ugajaj s tem temu plemičju pot v naše kroge, ki mu je bila do zdaj zaprta ter da iziziva s tem splošno nevoljo naših sosedov.

Na prelatozem obrazu je zaigral porogljiv smehljaj, ko je s svojim pogledom ošinil zbrano družbo.

— Misliš? Jaz pa sem baš nasprotnega mnenja. Saj vse kar gori radovednosti, da spoznajo tega novega gospodarja Dobrave.

— Dobro, dobro! — je odvrnil grof mrzlo. — Vsekakor pa ti bo menda razumljivo, če bom jaz temu tvojemu gospodu nasproti mrzel in hladen. Kakor ti je znano, ne ljubim stikov s ljudmi te vrste.

(Dalje prihodnjik.)

na svetu večjega zla nego biti žena odvetnika.

Imela je moža, ki se ji je že zjutraj izmuznil in odšel, da bi se boril za ženske klijente. Kadar je šlo za njihovo uničeno srečo, je postal tako zgovoren in rahločuten, da so njegove solze tekmovala s solzami sodnikov in strogi sodniki so povešali glave in plakali skrivaj nad akti, po katerih navadno čeka, da bi se med obravnavo ne dolgočasil.

Elphistone je sedel po cele ure v svoji pisarni z lepimi klijentkami, božal jim je ročice in govoril pred tribunalom na dolgo in široko o njihovih čarih. Pa ne samo to. Doma je celo pripovedoval ženi, kako se je zabaval z drugimi in kako navdušeno je zagovarjal njihove grehe pred strogi sodniki v prijetni zavesti, da mu honorar v naturi ne uide.

Pisal je sila duhovite in globoko zasnovane tožbe ter navdušeno obravnaval svoje lastne zaključke. Poklic ga je klical pogosto v oddaljene kraje in žena ni mogla vedno potovati z njim.

Prirojena ljubosumnost jo je tako mučila, da se je morala posvetovati z zdravnikom, dr. S. Q. Lapijem, ki je bil ob bolniški postelji zelo prijazen in postrežljiv. S sugestijo jo je pomiril bolj nego bi jo mogel z nožem in lekarstvi.

Po slovitim procesu, v katerem se je Elphistone docela izčrpal z zagovorom dražestne dame, ki je spravila moža na boben in ga točila, da se ji je izneveril, je prišel domov in našel tasta, taččo in zdravnika, kako so se sukali okrog njegove žene, ki je dobila hud živčni napad. Ko je Elphistone ves v skrbeh stopil k nji, se je naslonila na zdravnikova prsa in zakričala:

— Izgubi se mi izpred oči. Nisi več moj mož in sploh nikoli nisi bil.

Elphistone je zgrabila neka nevidna sila in ga potegnila nazaj v pisarno, kjer se je prebujal s hudim glavobolom in čudno praznino v spominu.

Češnjevemu cvetu je skrivnostni Lončar vrnil čudovito moč. Z nezvestim možem si ni dolgo belila glave. Misli si je:

— Sicer je pa zdravnik najkristnejši človek na svetu. Rada bi bila žena takega zdravnika.

— Barkis nima nič proti, — je dejal zdravnik, ki je bil zelo ponosen na svoj stan. Pregovoril je kolego, da ga je nadomestoval pri bolnikih in ves srečen je odpotoval na ženitovanjsko potovanje.

III.

Ordinacijo je imel v pritličju in zato je morala gospa Lapijeva sprejemati svoje prijateljice gori v stanovanju. Akustika je bila taka, da je slišala vse, kar so govorili v ordinaciji. Povsem zdrave in dražestne ženske so prihajale vse razburjene in nerazume, odhajale so pa tako pomirjene, da je začela mlada žena svojega moža doživljati sumljive zdravniške prakse.

Predobro se je še spominjala, kako prijazen in zgovoren je bil z njo, ko je bila žena drugega. In ugibala je, dokler se njeno uganje ni izpremenilo v bridko resnico. A najhuje je bilo, da je bil mož sušen telefon. Noč in dan so ga klicali k bolnikom, največkrat pa k bolnicam. In nikoli ni povabil žene seboj.

Kmalu se je njeno zanimanje za gmotne leke tako poglobilo, da je zahrepenela po duhovni utehi. In odšla je k svojem župniku, dr. Clarencu Yostu, da mu potoži svoje gorje.

Hotela se je ločiti, toda župnik se je zgrozil nad to mislijo.

— Razveljaviti zakon bi ne bilo tako hudo, — ji je prigovarjal.

— Dobro, razveljavljen je, — je dejala zamisljeno.

In dr. Lapius je bil zopet samec. Toda mlada žena se je zagledala v dr. Yosta. Živel je v tako vzvišeni atmosferi in tako dobri fari, da je sklenila deliti s njim oboje.

(Dalje prihodnjik.)

Naročite Mladinski list, najboljši mesečnik za slovensko mladino!

NA PRODAJ JE

dvostanovanjska dve nadstropna hiša v dobrem stanju, garaža za dve kari. Nizka cena. Oglasite se osebno na: 1357 S. Karlov Ave., Chicago, Ill.—(Adv.)

NAROČNIKI POZOR!

Zaenajme (June 31-28) pomeni, da vam je naročnina potekla ta dan. Ponovite jo ravnostno, da vam lista ne ustavi. Ako lista ne prejme, je mogoče vstavljen, ker ni plačan. Ako je vaš list plačan in ga ne prejmete, je mogoče vstavljen vled napakega naslova, pišite nam dopisnico in avdite stari in novi naslov.

Naši zastopniki so vsi društveni tajniki in drugi zastopniki, pri katerih lahko plačate naročnino.

Naročnina za celo leto je \$6.00 in za pol leta pa \$3.00. Člani S. N. P. J. doplačajo \$4.80 za eto, za pol leta \$2.40.

Za mesto Chicago in Cicero a leto \$7.50, pol leta \$3.75, za lane \$6.30.

Za Evropo stane za pol leta 4.50, za vse leto pa \$9.00.

Tednik stane za Evropo \$1.70. Člani doplačajo samo 50c za poštnino.

Mladinski List stane za celo eto \$1.20.

Naročnino lahko tudi sami pošljete na naslov:

UPRAVNIŠTVO

"PROSVETA"

2657 S. Lawndale Ave.
CHICAGO, ILL.

TRINERJEVO GRENKO VINO

očisti vse strupene snovi iz vašega drobovja. Ni bolj zdravnega zdravila krepkemu zdravju, kot je želodčni nered, vled katerega je že na tisoče podleglo kot žrtve nevarnih bolezni. Trinerjevo grenko vino je blagodejno in je prijetno za živati. Pri vseh lekarnarjih. —(Adv.)

IZVRSTNA PRILIKA

Člani in članice S. N. P. J.

Sedaj lahko dobite

list Prosveta vsak dan za eno leto in knjigo AMERIŠKI SLOVENCJ, vredno \$5.00—ako nam pošljete brez odbitka svoto \$7.50.

Ali pa tri knjige: SLOV.-ANGLEŠKA SLOVNIKA, vredna \$2.00, ZAKON BIOGENEZIJE, vredna \$1.50, in PATER MALAVENTURA v KABARETU, vredna \$1.50, skupaj vrednost \$5.00 in dnevnik Prosveta za eno leto za svoto \$7.50.

Te velja za člane S. N. P. J. za vse stare in nove naročnike. Ne člani plačajo \$9.00.

Lahko dobite pol leta dnevnik Prosveta in skupno vrednost za \$2.50 knjig, n. pr. JIMMY HIGGINS, ZAKON BIOGENEZIJE, ali pa ZAJEDALCE in HERITENICO in INFORMATOR ako nam pošljete svoto \$4.00. Ne člani pošljejo \$4.00. Ali pa za \$3.00 polleta list Prosveta in knjigo JIMMY HIGGINS. Ne člani \$3.00.

To vse velja za stare in nove naročnike. Vse mora poslati celo svoto brez odbitka. Denar in naročila pošljite na upravništvo na naslov:

Prosveta, 2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Ime

Naslov

Država..... Čl. druživa.....

Poštiam \$.....

Oprezni ljudje

vedno skrbje za varnost svojih vlog, in da dobe čim večje obresti. Naše investicije so za oprezne ljudi.

KASPAR AMERICAN STATE BANK

1900 Blue Island Ave.

Chicago, Ill.

OTTO KASPAR, predsednik

Tiskarna S. N. P. J.

SPREJEMA VSA V
TISKARSKO OBRT
SPADAJOČA DELA

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA
CLANSTVO S. N. P. J., DA TISKOVINE
NAROČA V SVOJI TISKARNI

Cene zmerno, unijeko delo prve vrste. Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne

Pišite po informacije na naslov:

S. N. P. J. PRINTERY

2657-59 So. Lawndale Avenue
CHICAGO, ILL.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA UST MENA POJASNILA

E. Werner:

Ob oltarju

Za "Prosveto" prevajal—A. Babec.

Gospodična ga je molče poslušala, končno pa prašala: — In Lucija?

— Tudi Lucija je povabljen; prav zato sem vas prosil, da me spremite. Želel bi namreč alisati vaše mnenje, če je priporočljivo, da gre na to zabavo.

— Čemu ne? — je vprašala gospodična. — Saj nima ubogi otrok itak nobene zabave v Dobravi, kjer ni nobene družine, ki bi bila zanjo primerna.

Peto poglavje.

Zabava, s katero je hotel baron Brankov praznovati svoje godovanje, se je že pričela. Njegov dom se sicer ni mogel primerjati s sijajem prelature bogatega samostana ali pa s fineo gradu grofa Raneka, vendar pa je bila tudi njegova hiša bogata in gostoljubna, vled česar je postala nekako središče socialnega življenja okolice. Baron Brankov, majhen, prijazen modicek, ves goreč in prisrčen, brez posebnega aristokratskega dostojanstva, zato pa tembolj oblagodaten za lastnostmi in čednostmi dobrega gostitelja, je prvakar vedel prelata, ki je prišel pred nekaj minutami, k njegovemu sedežu v gornji konec dvorane.

Opat enega najvplivnejših samostanov v deželi, ki je zavzemal vled svojega bogastva in vpliva skoraj knežje mesto, je s svojimi obiski zelo skoparil. Zahajal je samo tja, kjer je hotel s svojo navzočnostjo res odlikovati družbo, in ni jih bilo mnogo, ki bi si mogli laškati, da so mu bili gostitelji. Zadržanje baronovo in vse njegove obitelji pa je tudi kazalo, da vedo ceniti to visoko odlikovanje v polni meri; tudi vsa ostala družba je sprejela cerkvenega kneza s spoštljivo udanostjo in pozornostjo.

Takoj za svojim visokim predstojnikom je korakal pater Benedikt. Prelat ni hodil nikoli sam na take proslave in svečanosti; vedno je imel navado jemati seboj enega svojih menihov, in sicer onega, ki se je točasno najbolj solnčil v žarkih njegove milosti. Kakor pa se je zdelo, mladi menih, ki je prišel s prelatom, ni znal ali hotel ceniti odlikovanja, ki mu ga je izkazal opat. Njegovo obličje je imelo običajen izraz hladne zakrknjenosti, in mrko, skoraj sovražno je gledal na vse to svečano razpore. Kmalu za prelatom je stopil v dvorano grof Ranek, vodeč ob sebi svojo soprogo, njima pa je sledil mladi grof Bogomir.

Grofica je bila osebnost, kakršnih vidimo mnogo: dostojanstvena in elegantna, sicer pa neznatna in dolgočasna; vsekakor ni bila ženska, ki bi znala trajno privezati nase soprogo, kakršna je bil njen mož. Na obrazu njenega sina Bogomira so se odražale poteze Ranekovega rodu; zunanje je zelo sličil očetu, toda manjkala mu je prav tako očetova živahnost, kakor energični mir njegovega strica; vse na njem je kazalo znake blaziranosti. Ta, po vseh znakih še mlad mož, je okusil že vse sladkosti tega sveta; čašo opojnosti je izpraznil že do dna in življenje mu je pričelo že presedati, ker mu ni moglo nuditi ničesar novega več. V vsem njegovem bistvu ni bilo nič sledu one sile in ognja, ki ga je znal ohraniti njegov oče še do svojih poznih let. Šibak in prekomerna slok oficir, s svojimi izžitimi potezami in motnimi očmi, je bil dokaj žalostna figura poleg svojega možatega očeta.

Komaj se je plemenitaš pozdravil s svojim bratom in z ženo gostitelja, ko je bil že od vseh strani obdan. Tudi Bogomir je bil kmalu v krogu svojih mlajših prijateljev in znancev, ki so ga pričeli izpraševati po razmerah v re-